

УДК 378.147

К. В. РУДНИЦЬКА,

викладач кафедри іноземних мов Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Актуалізована проблема формування професійної мовної компетентності фахівців економічного профілю відповідно до соціально-економічних трансформацій господарської системи. Здійснено аналіз поглядів сучасних педагогів, психологів та економістів на особливості формування мовної компетентності фахівців економічного профілю. Визначено особливості педагогічного інструментарію формування професійної мовної компетентності фахівців економічного профілю. Визначено напрямки подальших наукових розвідок у сфері професійної мовної підготовки.

Ключові слова: *мовна компетентність, фахівці економічного профілю.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Досвід психологів, педагогів, економістів дозволяє по-різному інтерпретувати те, що мають впроваджувати вищі навчальні заклади у напрямку формування професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю. Отже, є потреба у систематизації наявного масиву інформації, тобто комплексному підході. Аналіз психолого-педагогічної та економічної літератури засвідчує, що особливого значення набуває питання впровадження педагогічного інструментарію, який необхідний для формування у майбутніх фахівців економічного профілю професійної мовної компе-

тентності. Отже, упровадження педагогічного інструментарію дозволить готувати висококваліфікованих фахівців економічного профілю, що буде виявлятися у професійній компетентності, морально-вольових якостях, готовності до професійного спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. У сучасних психолого-педагогічних та соціально-економічних дослідженнях значна увага приділяється ролі комунікативних аспектів у професійній діяльності фахівців економічного профілю, зокрема менеджерів (М. Вачевський, А. Ліпенцев, Ю. Палеха, В. Шейнов та ін.), розвитку професійно-особистісного потенціалу майбутніх фахівців (Л. Васильченко, Л. Долинська, І. Іванова, В. Радул, О. Пономарьов, В. Шепель та ін.). Особливу увагу в працях учених-педагогів (Ю. Балашова, К. Богатирьов, В. Лівенцова, Т. Скрипаченко та ін.) зосереджено на питаннях формування економічної культури, готовності до професійного спілкування, забезпечення гуманізації професійної підготовки. Проблема формування професійної мовної компетентності фахівців економічного профілю привертає увагу підприємців, керівників корпорацій, холдингів, організацій та відомств.

Водночас результати аналізу науково-педагогічної літератури свідчать, що проблема формування професійної мовної компетентності фахівців економічного профілю не осмислена належним чином і не має практичного визначення та обґрунтування.

Метою статті є визначення особливостей використання педагогічного інструментарію формування професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз науково-педагогічної літератури дозволив виокремити системний підхід, що здатний забезпечити формування професійної мовної компетентності фахівців економічного профілю. У наукових працях З. Решетової визначено, що системний підхід сприяє співвіднесенню реальних професійних ситуацій з конкретним предметним матеріалом і формує високий теоретичний рівень узагальнення для вирішення практичних завдань професійної діяльності [1, с. 131–139]. Отже, цей підхід передбачає комплексне організаційно-методичне забезпечення процесу формування професійної мовної компетентності майбутніх фахівців. Питання має вирішуватися на основі комплексного використання дисциплін загальноекономічної, гуманітарної та професійно-орієнтовної підготовки. Зокрема М. Вачев-

ський підкреслює, що “системний підхід до побудови нової системи освіти сприятиме інтенсифікації розвитку науки і техніки, здійсненню загальнонаукових міжпредметних і міждисциплінарних зв’язків” [2, с. 13]. На думку О. Пономарьова, системний характер змісту навчання є однією з педагогічних умов формування необхідних професійних якостей майбутнього фахівця [3, с. 116]. За умови використання системного підходу залучаються невикористані резерви навчально-виховного впливу, повною мірою використовується освітній потенціал. Отже, вважаємо доцільним покласти ідею системного підходу в основу педагогічного забезпечення процесу формування професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю.

Разом з тим формування професійної мовної компетентності не може бути ґрунтовно досліджене без використання діяльнісно-особистісного підходу, який забезпечує актуалізацію необхідних професійних якостей особистості майбутнього економіста. Такий підхід до формування у фахівців економічного профілю професійної мовної компетентності ще не знайшов достатнього висвітлення у психолого-педагогічній та навчально-методичній літературі.

Діяльнісно-особистісний підхід, який використовується у дослідженнях В. Зінченко, С. Тарасової, О. Уваркіної та інших, сприяє активізації самостійності, підвищує рівень соціальної відповідальності особистості. Під час підготовки майбутніх фахівців економічного профілю діялісно-особистісне навчання може бути ефективним за умови залучення до активної пізнавальної діяльності через використання активних педагогічних методів навчання, зокрема таких, як ділові ігри, тренінги, інтерактивні ігри та інше. Отже, доцільним є також урахування діялісно-орієнтованого підходу в основі педагогічного забезпечення процесу формування професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю.

Визначення особливостей педагогічного інструментарію формування професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю є одним із головних завдань нашого дослідження. Тому ми вважаємо доцільним розкрити це питання комплексно і пропонуємо відповідні педагогічні умови.

Зокрема програмне забезпечення формування професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю є педагогічною умовою, що передбачає, розробку та упровадження програми про-

фесійної мовної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю, а також підготовку науково-педагогічного складу до реалізації програми формування професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю.

Упровадження програми професійної мовної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю дозволяє сконцентрувати увагу науково-педагогічного складу вищих навчальних закладів на найважливіших аспектах проблеми формування професійної мовної компетентності майбутніх фахівців. Суттєве значення у процесі професійної мовної підготовки набувають дисципліни загальноекономічної, гуманітарної та професійно-орієнтовної підготовки. Слід зазначити, що спектр питань, пов'язаних з формуванням професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю, є досить широким. Програма професійної мовної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю дозволяє надати підготовці майбутніх економістів системного характеру, забезпечити якісне використання дидактичного інструментарію, залучити такі навчальні дисципліни, які допоможуть більш ґрунтовно розкрити питання професійної мовної підготовки майбутніх фахівців.

Комунікативні дії у сфері бізнесу, як підкреслює В. Бутенко, переслідують кінцеву мету, а саме: збільшення прибутку, нарощування активів компанії, забезпечення її конкурентоздатності [4, с. 37].

Майбутнім фахівцям економічного профілю потрібно опанувати практичну сторону ділових відносин, а саме:

готовність до професійного спілкування із різними фахівцями економічного профілю (менеджерами, маркетологами, економістами, бухгалтерами, аудиторами, банкірами);

дотримання корпоративного стандарту ділового спілкування;

створення позитивного морального клімату у колективі комунікативними засобами;

мовна (полілінгвальна) гнучкість у спілкуванні із партнерами;

проведення та організація ділових зустрічей, переговорів, нарад, засідань, презентацій, конференцій.

Комунікативні навички та уміння характеризують важливі складові особистості фахівця економічного профілю. Комунікативні уміння розкривають ставлення до колег, до себе, особливості взаємовідносин у колективі, а також сам процес спілкування між працівниками або службовцями у процесі діяльності.

Проблему комунікативної компетенції фахівця досліджували Л. Долинська, Г. Осовська, Ю. Палеа, та інші [5; 6; 7].

На думку вчених, до необхідних комунікативних способів ділових стосунків слід віднести:

- здатність застосовувати різні засоби комунікації;
- уміння вести переговори;
- уміння виступати публічно;
- здатність переживати емпатію;
- здатність будувати свої стосунки з оточуючими на засадах гуманізму;
- здатність застосовувати нестандартні мовні форми;
- здатність організувати роботу групи;
- здатність ефективно вирішувати конфлікти.

Роль науково-педагогічного складу, зокрема його готовність до навчання та виховання майбутніх фахівців економічного профілю набуває актуальності і вимагає відповідної підготовки. Від ставлення персоналу вищих навчальних закладів до питання формування професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю залежить ефективність впровадження педагогічних умов.

Саме тому пропонуємо форми роботи з науково-педагогічним складом, зокрема:

- підготовка навчально-методичних рекомендацій щодо формування професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю;

- проведення методичних семінарів з метою актуалізації проблеми професійної мовної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю;

- проведення секційних засідань з проблеми професійної мовної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю в рамках науково-практичних конференцій;

- проведення професійних мовних тренінгів та ділових ігор.

Важливу роль щодо забезпечення ефективного впровадження запропонованих педагогічних умов відіграють інформаційні ресурси та інформаційні технології. Для отримання необхідної інформації викладачі можуть звертатися до багатьох засобів (інформаційна мережа "Інтернет", телебачення, періодична преса). У формуванні професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю важливе значення має використання саме інформаційного ресурсу, зокрема наукової інфор-

мації. Наукова інформація містить конкретні дані, які були отримані під час пошуку, узагальнення, дослідно-експериментальної діяльності. Вона має конкретний професійний зміст, розкриває певні закономірності, що характеризують специфіку професійної мовної компетентності. Потреба звернення до наукової інформації як з боку науково-педагогічного складу, так і студентського загалу зумовлена тим, що цей вид інформації сприяє підвищенню якості професійної мовної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю, розвиває прагнення до наукової та дослідницької діяльності. Наукова інформація є підґрунтям активної співпраці викладачів і студентів. Знання про зміст професійної мовної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю дозволяють глибоко пізнати сутність професійної мовної компетентності.

Використання можливостей навчально-виховного процесу передбачає наявність різноманітних форм і методів роботи з метою ефективного забезпечення професійної мовної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю. Позитивний вплив на формування професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю здійснює проведення професійних мовних тренінгів, рольових ігор, моделювання ділових ситуацій, використання тестів, електронних ресурсів, інтерактивного інструментарію.

Розробка навчальної дисципліни для майбутніх фахівців економічного профілю “Професійна мова економіста” є педагогічною умовою, яка зумовлена тим, що в дисциплінах загальноекономічної, гуманітарної та професійно-орієнтовної підготовки лише фрагментарно введено матеріал, що розкриває зміст і специфіку професійної мовної компетентності. У зв’язку з цим нами було розроблено навчальну дисципліну “Професійна мова економіста”, визначено її зміст з метою формування професійних мовних знань, умінь і навичок, розвитку мовних здібностей, що дають змогу підвищити рівень професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю.

Запропоновані методичні рекомендації, у застосуванні їх до підготовки майбутніх фахівців економічного профілю, включено до тематичних планів викладання навчальних дисциплін, а саме: “Економічної теорії”, “Економіки підприємства” та інших.

Завдяки впровадженню методичних рекомендацій “Професійна мова економіста”, зміст яких включено у тематичні плани викладання вказаних навчальних дисциплін і навчально-методичних матеріалів з викладання

цих дисциплін, підвищився рівень економічних знань студентів, їх готовності до професійного спілкування.

Зазначена дисципліна передбачає:

ознайомлення зі змістом професійної мовної підготовки фахівців економічного профілю;

ознайомлення із сутністю професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю;

теоретичну професійну мовну підготовку;

практичну професійну мовну підготовку;

ознайомлення з особливостями ділових стосунків фахівців економічного профілю;

вивчення сутності функціонування економічної сфери суспільства;

сприяння формуванню розуміння важливості вирішення економічних проблем, які стоять перед суспільством для забезпечення його подальшого розвитку;

сприяння формуванню економічної свідомості шляхом знайомства із сутністю економічної діяльності в суспільстві;

сприяння формуванню економічної культури шляхом збагачення економічного словника майбутнього фахівця.

У результаті опрацювання навчального матеріалу студенти повинні знати:

зміст професійної мовної компетентності;

основні економічні поняття та категорії (аналітичні операції із мовними одиницями);

сутність ділових стосунків (бізнес-етика);

сутність комунікативних способів ділових стосунків.

Студенти повинні уміти:

застосовувати набуті знання;

користуватись у повсякденному житті та професійній діяльності основними теоретичними положеннями.

Отже, у процесі вивчення дисципліни “Професійна мова економіста” у майбутніх фахівців економічного профілю має сформуватися система знань:

про зміст та основні складові професійної мовної компетентності;

зміст і роль ділових стосунків у системі професійної діяльності;

національні особливості ділових стосунків;

технологію підготовки та проведення публічних виступів, ділових переговорів, нарад, засідань, презентацій, конференцій;

основні норми бізнес-етики;
норми і правила ефективного професійного спілкування;
методи саморозвитку з питань професійної мовної підготовки.

У результаті вивчення навчальної дисципліни “Професійна мова економіста” у майбутніх фахівців економічного профілю повинні сформуватися уміння, пов’язані зі здійсненням економічної діяльності на основі корпоративного мовного стандарту та етичних норм.

Запропонована навчальна дисципліна передбачає специфічне методичне забезпечення професійної мовної підготовки, зокрема формування мовного портфоліо фахівця економічного профілю.

Вивчення дисципліни “Професійна мова економіста” дозволяє створити цілісне бачення ділових стосунків майбутніх фахівців економічного профілю. Під час теоретичних та практичних занять науково-педагогічний склад повинен надавати кваліфіковану професійну мовну допомогу в здобутті досвіду успішної професійної комунікації.

Висновок. Визначені особливості педагогічного інструментарію формування професійної мовної компетентності фахівців економічного профілю спрямовано на забезпечення ефективної підготовки майбутніх фахівців з питань ділових відносин та професійної комунікації. Реалізація запропонованих педагогічних умов дозволяє ознайомити майбутніх фахівців економічного профілю зі змістом професійної мовної підготовки та сутністю професійної мовної компетентності, забезпечити теоретичну та практичну професійну мовну підготовку. Отже, упровадження програмного забезпечення формування професійної мовної компетентності фахівців економічного профілю та навчальної дисципліни “Професійна мова економіста” дозволяє досягнути високих результатів професійної мовної підготовки фахівців економічного профілю.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Доцільним напрямком подальших розвідок є адаптація програмного забезпечення формування професійної мовної компетентності фахівців економічного профілю та навчальної дисципліни “Професійна мова економіста” для мовної підготовки фахівців інших профілів.

Список використаної літератури

1. Решетова З. А. Психологические основы профессионального обучения / Зоя Алексеевна Решетова. – М. : Изд-во МГУ, 1985. – 207 с.

2. Вачевський М. В. Маркетинг. Формування професійної компетенції / Мирон Васильович Вачевський. – К. : Професіонал, 2005.– 510 с.
3. Пономарьов О. С. Модель професійної діяльності фахівця / О. С. Пономарьов. – НТУ, ХПІ, 2006. – 33 с.
4. Бутенко В. Г. Зв'язок з громадськістю в системі державного управління як наукова проблема / В. Г. Бутенко // Збірник наукових праць Херсонського національного технічного університету. Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – Вип. 1 (4). – Херсон, 2011. – С. 34–38.
5. Долинська Л. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів : [навч.-метод. посіб.] / Л. Долинська, В. Червко ; Ліга соц. працівників м. Києва. Соц. служба для молоді м. Києва. – К., 2001.– 95 с.
6. Осовська Г. В. Комунікації в менеджменті : [навч. пос.] / Галина Володимирівна Осовська. – К. : Кондор, 2002. – 218 с.
7. Палеха Ю. І. Ключі до успіху або організаційна та управлінська культура / Ю. І. Палеха. – К. : Видавництво Європейського університету фінансів, інформаційних систем, менеджменту бізнесу, 2000. – 211 с.

Рецензент – доктор педагогічних наук, доцент полковник Діденко О. В.

Стаття надійшла до редакції 25.02.2013.

Рудницкая К. В. Особенности использования педагогического инструментария формирования профессиональной языковой компетентности будущих специалистов экономического профиля

Актуалізована проблема формування професійної мовної компетентності спеціаліста економічного профіля в відповідності з соціально-економічними трансформаціями господарської системи. Проводиться аналіз поглядів сучасних педагогів, психологів і економістів на особливості формування мовної компетентності спеціалістів економічного профіля. Визначені напрями подальших наукових досліджень в сфері професійної мовної підготовки.

Ключевые слова: *языковая компетентность, специалисты экономического профиля.*

Rudnicka K. V. Peculiarities of Pedagogical Techniques Usage in Professional Communicative Competence Formation of Economics Specialists

The problem of professional communicative competence of economics specialists according to social-economic transformations of economic system

is revealed in the article. The analysis of the peculiarities of communicative competence formation, made by modern pedagogues, psychologists and economists is conducted in the article. The pedagogical conditions of communicative competence formation of future economics specialists are defined. The directions of further scientific investigations in the sphere of professional communicative preparations are worked out in the article.

Keywords: *language competence, economics specialists.*